

Małgorzata Jedynak

Uniwersytet Wrocławski

E-LEARNING AKADEMICKI JAKO WYZWANIE NA STUDIACH NEOFILOLOGICZNYCH

Abstract

Internet development enabled e-learning to evolve and assimilate with traditional teaching techniques supporting academic learning. The advantages of e-learning such as its flexibility, reduction of costs, self-paced learning modules or addressing various learning styles are being appreciated by more and more universities and colleges. In the theoretical framework the article discusses the basic assumptions of e-learning and organization of distant learning courses. It also presents e-learning from the perspective of English Studies Department students and their needs. Finally, the pilot study is described in which effectiveness of e-learning is examined. Two groups of students were under investigation; one attending regular traditional lectures and the other participating in the e-learning programme. The findings show that e-learning is only slightly more effective than traditional way of teaching. Considering all the limitations of the study, the traditional and innovative ways of teaching deserve to be called equally legitimate.

1. Wstęp

W dzisiejszych czasach trudno funkcjonować bez Internetu, którego potencjał jest wykorzystywany praktycznie we wszystkich obszarach naszego codziennego życia. Edukacja jest niewątpliwie dziedziną, która w znaczący sposób korzysta z tej zdobyczy naszej cywilizacji. Coraz więcej uczelni zarówno publicznych jak i niepublicznych decyduje się na uatrakcyjnienie swojej oferty poprzez wprowadzenie wykładów w formie audio- lub wideokonferencji, dyskusji na forach internetowych lub czacie, wirtualnych laboratoriów czy wirtualnych konsultacji z wykładowcami. Jeszcze kilka lat temu takie formy nauczania były tylko wizją

bliżej niesprecyzowanej przyszłości. Obecnie są to rozwiązania stosowane już na szeroką skalę, aczkolwiek nie można jeszcze ich porównywać do powszechności nauczania online w amerykańskiej rzeczywistości akademickiej. Z analizy danych z raportu na temat nauczania na odległość na uczelniach wyższych w Stanach Zjednoczonych wynika, że w porównaniu do roku 2009 zaobserwowano znaczący wzrost w zapisach studentów na kursy online. Liczba uczestników tego typu kursów wyniosła 6,6 miliona, o milion więcej w porównaniu do roku ubiegłego (Allen, Seaman 2010).

Z e-nauczania korzystają zarówno uczelnie techniczne jak i humanistyczne, które różnią się jednak specyfiką procesu nauczania. Niniejszy artykuł zajmuje się problematyką nauczania na odległość w formie e-learning w odniesieniu do studentów kierunków filologicznych. Jego głównym celem jest pokazanie jak e-learning funkcjonuje w polskiej przestrzeni akademickiej. W obecnej sytuacji rozwoju i przy obowiązujących regulacjach prawnych można przypuszczać, że e-learning z czasem stanie się zinstytucjonalizowaną formą kształcenia. Według stanu wiedzy autorki artykułu nie istnieją konkretne oficjalne dane ilościowe dotyczące powszechności e-learning w polskiej przestrzeni edukacyjnej. Jedno z badań na temat popularności e-learning w szkolnictwie wyższym w województwie śląskim pokazuje, że połowa uczelni w tym regionie w roku 2006 nie dysponowała tego typu kursami oraz nie miała nawet planów wdrożeniowych (Eisenhardt 2006). Dane opracowane na temat e-learningu na uczelniach wyższych w Polsce przez firmę Norte zajmującą się analizami marketingowymi pokazują, że w 2005 roku istniała znacząca różnica pomiędzy województwami. Uczelnie wyższe w województwach mazowieckim, wielkopolskim oraz zachodnio-pomorskim przodowały we wdrażaniu systemu e-learning.

Niniejszy artykuł ma dwuczłonową strukturę. W części teoretycznej przybliżono ideę e-learning oraz poruszono najważniejsze kwestie związane z tego typem nauczania w szkolnictwie wyższym takie jak możliwości i środki techniczne służące do wykorzystania tego potężnego narzędzia w kształceniu przyszłych filologów. Druga część o charakterze empirycznym zawiera opis badania na temat efektywności e-wykładu z dydaktyki języka obcego prowadzonego przez autorkę artykułu w jednej z niepublicznych szkół wyższych o profilu filologicznym we Wrocławiu.

2. E-learning w szkolnictwie wyższym

2.1. E-learning i jego podstawowe założenia

Wbrew ogólnie panującym opiniom idea nauki na odległość nie jest produktem ubocznym zastosowania Internetu. Już ponad dwieście lat temu Uniwersytet Jagielloński organizował dla swoich żaków kursy korespondencyjne. Poza tym jak zauważa Gajek (2008: 40) przez ostatnie kilkadziesiąt lat wykorzystywano dostępne zdobycze techniki takie jak telefon, radio i telewizję, aby komunikować

się i uczyć języka obcego na odległość. Gorosch (1967) w swoim eksperymencie przeprowadzonym z nauczycielami polegającym na uczeniu ich języka obcego przez telefon udowodnił, że sposób ten jest równie efektywny jak tradycyjne formy nauczania.

Można bez wahania stwierdzić, że termin e-learning zaczerpnięty bezpośrednio z języka angielskiego zadomowił się już w większości języków, w tym również w języku polskim. Profesor Miodek (2007: 250) jest zdania, że otwarty ciąg morfologiczny uruchomiła poczta elektroniczna, powszechnie znana jako e-mail. Wielu neofilologów, nawet purystów naszego rodzimego języka, pogodziło się już z wszechobecną dominacją terminu e-learning, a nawet hybrydami typu e-test, e-zaliczenie czy e-wykładowca. W literaturze glottodydaktycznej można również spotkać spolszczone odpowiedniki e-learning takie jak e-nauczanie, e-uczenie się czy e-edukacja. Wszystkie te terminy obejmują całość procesów związanych z nauczaniem i uczeniem się w środowisku nowoczesnych technologii informacyjnych oraz za ich pośrednictwem, a zwłaszcza Internetu. E-edukacja jest interaktywnym procesem kształcenia, który poprzez dostępne środki techniczne umożliwia realizację określonych relacji pomiędzy wykładowcą oraz studentem, a także pomiędzy poszczególnymi studentami w grupie. E-wykładowca pełni w procesie nauczania ważną rolę polegającą na połączeniu jego tradycyjnej funkcji, której celem jest przekazywanie wiedzy z funkcją przewodnika (z ang. tutor). E-learning, który obecnie jest wdrażany w edukacji ma niewiele wspólnego z tym stosowanym w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku. W przeszłości termin e-learning odnosił się do ogólnie pojętego nauczania za pomocą technologii elektronicznej np. w ramach szkoleń komputerowych. W systemie e-learning nauczyciel i jego studenci są oddaleni od siebie i komunikują się synchronicznie lub niesynchronicznie za pomocą Internetu. Pomimo odległości uczestnicy spotykają się w jednym miejscu i czasie komunikując się asynchronicznie za pomocą poczty elektronicznej, stron www lub forum. Istnieje również możliwość komunikowania się synchronicznego na przykład podczas wideokonferencji, na czacie pisanym lub za pośrednictwem komunikatora internetowego. Postępy uczniów są sprawdzane za pomocą testów udostępnianych wszystkim uczestnikom w tym samym czasie lub w terminie indywidualnie ustalonym z osobą prowadzącą kurs. Prace studentów mogą być również przesyłane do nauczyciela.

Aby student mógł efektywnie korzystać z wykładów w systemie e-learning muszą być spełnione określone warunki. Podobnie jak ma to miejsce w tradycyjnym systemie nauczania nauczyciel prowadzący kurs powinien znać swoich uczniów, których zaangażowanie i postępy powinny być monitorowane tak jak ma to miejsce w sali wykładowej. Istotną kwestią jest opracowanie graficzne kursu, które w znacznym stopniu może decydować o sukcesie studenta. Układ graficzny powinien być dostosowany do realnych możliwości studentów, ich znajomości obsługi komputera. Nawigacja powinna być na tyle nieskomplikowana, żeby uczniowie bez problemu mogli przeglądać różne pliki takie jak np.

audio z nagranyymi próbkami wymowy obcojęzycznej oraz komunikować się ze swoim wirtualnym wykładowcą. Warto jednak nadmienić, że samo korzystanie z e-wykładów nie wymaga od studenta specjalistycznej wiedzy informatycznej. Kolejnym elementem skutecznego kursu e-learning jest sprecyzowanie jego celów w sposób jasny dla każdego uczestnika. Należy również dostarczyć studentom narzędzi umożliwiających ocenę ich postępów. W odniesieniu do systemu e-learning często używa się określenia elastyczności w znaczeniu dostosowywania go do indywidualnych potrzeb uczestników, którzy mogą zdecydować w jakim czasie chcą skorzystać z wiedzy. Ponieważ technologia informatyczna rozwija się w bardzo szybkim tempie, co ma odzwierciedlenie w udoskonalaniu kursów e-learning, istnieje potrzeba szkolenia i zapewnienia wsparcia technicznego zarówno dla studentów jak i nauczycieli.

2.2. Kursy e-learning w szkolnictwie wyższym

Zasadnicze pytanie, które należałoby postawić w dyskusji na temat e-learning brzmi, dlaczego uczelnie wyższe powinny decydować się na tę formę kształcenia studentów. Odpowiadając na to pytanie należy przeanalizować niektóre cele procesu bolońskiego, które zostały sprecyzowane w Komunikacie Praskim (2001). Do nich należy promowanie atrakcyjności Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW) poza Europą oraz rozwój kształcenia przez całe życie (z ang. life long learning). Tworzenie EOSW w Polsce reguluje ustawa a dnia 27 lipca 2005 roku – „Prawo o Szkolnictwie Wyższym”, która między innymi wprowadza system kształcenia ustawicznego i na odległość. W celu realizacji powyżej wspomnianych celów, uczelnie wyższe powinny stopniowo wdrażać e-wykłady, szczególnie w języku angielskim, co zwiększa szanse na pozyskanie studentów z innych obszarów, nawet spoza Europy. Co więcej, e-learning ułatwia kształcenie osobom w każdym wieku, które pragną podnieść swoje kwalifikacje, a ze względu na swoje zobowiązania zawodowe, rodzinne czy finansowe nie są w stanie uczestniczyć regularnie w zajęciach w odległych ośrodkach akademickich. Warto również zauważyć, że wprowadzenie kursów e-learning daje większe szanse uczelni pozyskania studentów z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Jak zaznaczyłam już we wstępie dzięki e-learning oferta uczelni jest bardziej atrakcyjna, szczególnie ze względu na elastyczność studiów. E-nauczanie stwarza możliwości dostępu do wiedzy z dowolnego miejsca i o dowolnej porze, a studenci mogą regulować tempo przyswajania wiedzy, dostosowując je indywidualnie do swoich aktualnych możliwości i zdolności psychofizycznych. Wprawdzie kontakt pomiędzy studentem a wykładowcą jest wirtualny, to w wielu przypadkach może on się okazać wygodniejszy dla obu stron niż tradycyjny kontakt w sali wykładowej. W przypadku studiów technicznych e-learning stwarza bogate możliwości dostępu do najnowocześniejszych laboratoriów badawczych, a nawet umożliwia prowadzenie w nich wirtualnych eksperymentów. Niewątpliwym atutem kształcenia z wykorzystaniem e-learning są niż-

sze koszty nauczania niż ma to miejsce w tradycyjnym systemie. Dotyczy to szczególnie studiów niestacjonarnych i podyplomowych. Obniżone koszty nauki odczuwa zarówno student jak i uczelnia, która organizuje mniej zjazdów. Niektóre uczelnie decydują się na wprowadzenie systemu mieszanego (blended learning) polegającego na uzupełnieniu tradycyjnych wykładów w salach wykładowych o elementy e-learning.

Analizując informacje dostępne w Internecie na temat uczelni prowadzących kierunki filologiczne łatwo można zauważyć, że uczelnie niepubliczne przodują nad państwowymi we wdrażaniu e-learning. Ponieważ platforma Moodle, na której opiera się zdecydowana większość kursów e-learning jest bezpłatna, można przypuszczać że jedynym problemem uczelni publicznych nie są koszty, ale brak decyzyjności kompetentnych osób odpowiedzialnych za rozwój dydaktyki i wizytówkę uczelni. Studium Języków Obcych na Politechnice Wrocławskiej jest przykładem jednostki, której inicjatywa e-learning „Repetitorium gramatyczno-leksykalne” została wdrożona w stosunkowo krótkim czasie (Frankiewicz, 2007: 39).

Inna moja obserwacja dotyczy powszechności e-learning na uczelniach technicznych, ekonomicznych i humanistycznych. Metoda uczenia na odległość w konwencji e-learning jest dużo bardziej popularna w obszarach wiedzy akademickiej związanej z naukami ścisłymi oraz biznesem niż na przykład z filologiami. Można przewidywać, że podobnie jak ma to miejsce w Stanach Zjednoczonych na polskich uczelniach wyższych będą koegzystowały trzy różne systemy takie jak: nauczanie tradycyjne bez wspomagania e-learning, nauczanie mieszane oraz pełne nauczanie na odległość. Prawdopodobnie równoległe istnienie tych systemów spowoduje zredukowanie roli kursów tradycyjnych, aczkolwiek mówienie o całkowitej eliminacji tradycyjnych zajęć jest zupełnie bezzasadne.

Nie trzeba nikogo przekonywać, że większość studentów akceptuje rozwój technologii i jest pozytywnie nastawiona do idei e-learning. Z ankiety przeprowadzonej wśród 12 e-wykładowców uczelni wyższych o profilu finansowo-bankowym oraz filologicznym wynika, że e-learning jest przez nich pozytywnie odbierany (Jedynak, 2011). Korzyści, które zauważyli wykładowcy w e-nauczaniu związane są z ruchomym czasem pracy, wyższym wynagrodzeniem za e-wykłady oraz ogólnie rozumianą wygodą szczególnie w odniesieniu do zdalnie przeprowadzanych e-testów. Wyniki ankiety pokazały również, że system e-learning nie jest doskonały, gdyż wykładowcy napotkali na trudności związane z kontrolowaniem pracy studenta, przekazaniem takiej samej treści jak podczas tradycyjnego wykładu oraz brakiem prawdziwej interakcji ze studentami. Przygotowanie zajęć e-learning jest również nie mniej czasochłonne niż opracowywanie tradycyjnych wykładów. Ankietowani wykładowcy mieli pewne obawy związane z aprobatą ich e-wykładów przez studentów, aczkolwiek większość z nich ma świadomość, że e-learning akademicki jest skutkiem edukacyjnych zmian cywilizacyjnych. Uczestnicy badania nie widzą zagrożenia ze strony e-learning w odniesieniu do ich pozycji na uczelni oraz roli tradycyjnego nauczania (ibid.). Warto zauważyć, że w e-nauczaniu

profil nauczyciela, jego osobowość i nastawienie do technologicznych nowości będą w dużej mierze decydowały o sukcesie kursu.

Istotnym problemem, przed którym stoi każda uczelnia wyższa oferująca swoim studentom możliwość kształcenia wspomaganego Internetem i nowoczesnymi technologiami jest kwestia praw autorskich. Materiały dydaktyczne wykorzystywane do kursu e-learning podobnie jak system tworzący środowisko kształcenia są tylko w pewnym stopniu chronione prawem autorskim. W polskim ustawodawstwie do tej pory nie uregulowano kwestii praw autorskich w odniesieniu do e-learning. Z powodu braku konkretnego orzecznictwa uczelnie wyższe rozwiązują problemy autorsko prawne w oparciu o Ustawę z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2000 r., nr 80, pozycja 904 ze zmianami).

Przedmiotem prawa autorskiego według tej ustawy jest utwór rozumiany, jako „każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia” (art. 1 ust. 1). Aby efekt pracy e-wykładowcy uznać za utwór, musi on spełnić warunek twórczości i oryginalności. Ważną kwestią jest również utrwalenie go w jakiejś formie. W odniesieniu do e-learning, każdy wykład umieszczony na platformie zgodnie z powyższą wspomnianą ustawą może być potraktowany jako utwór multimedialny.

Pytanie, które niejednokrotnie pojawia się w dyskusji na temat e-learning brzmi, do jakiego rodzaju ochrony mają prawo e-wykładowcy. Niewątpliwie sam projekt zajęć jest chroniony pod warunkiem, że został on utrwalony w konkretnej postaci. Dodatkowo wszystkie elementy e-kursu, które świadczą o samodzielnym wkładzie autora w ich przygotowanie są również prawnie chronione. Mogą one być w formie ćwiczeń, prezentacji, tematów dyskusji czy testów. Podczas przygotowywania e-kursów wykładowcy korzystają czasami z gotowych materiałów lub modyfikują je na potrzeby swoich studentów. W tym przypadku prawa autorskie zachowują twórcy tych oryginalnych materiałów (rysunki, tabele, fragmenty artykułów). Dostosowanie materiałów do kursu (np. podręczników, skryptów) wymaga zawsze zgody jego autora, gdyż jest to ingerencja w uprawnienia o charakterze osobistym i majątkowym.

2.3. E-learning a potrzeby studentów neofilologii

Jak zauważa Gajek (2003: 117) jednym z zadań szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Aby funkcjonować w takim środowisku absolwent studiów neofilologicznych musi umieć korzystać z mediów elektronicznych. Badanie przeprowadzone przez Konsek (2008: 327) na licznej populacji studentów i nauczycieli filologii germańskiej oraz lingwistyki stosowanej pokazuje, że technologia informacyjno-komunikacyjna (TIK) powinna być szerzej wykorzystywana w procesie kształcenia przyszłych nauczycie-

li. Z tego samego badania wynika, że spośród różnorodnych narzędzi służących do komunikacji najlepsza jest platforma e-learning.

Jak zauważa Cichoń (2008: 347) nauczyciele akademicki mają dość dużą swobodę w określaniu celów i doborze środków dydaktycznych. W odróżnieniu od studiów o charakterze technicznym wykładowcy na studiach neofilologicznych konstruują swoje programy autorskie. Warto również nadmienić, że tego typu studia wiążą się ze szczególną wrażliwością i obciążeniem intelektualnym, które jest równomiernie rozłożone w czasie.

Od absolwenta kierunku filologicznego oczekuje się, że posiada on wiedzę humanistyczną oraz informatyczną z przedmiotów kształcenia ogólnego. Dodatkowo powinien on posiadać wiedzę o języku, literaturze i kulturze krajów, w których używa się tego języka. Wymagana praktyczna znajomość języka obcego powinna być na poziomie C1 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy. Absolwent powinien również posiadać umiejętność tłumaczenia tekstów oraz swobodnego formułowania wypowiedzi ustnych w danym języku obcym. Biorąc pod uwagę te cele kształcenia przyszłych filologów można postawić pytanie, czy system e-learning jest w stanie zapewnić ich pełną realizację. Prowadzenie zajęć z praktycznej nauki języka obcego (PNJO) na studiach neofilologicznych nie jest jeszcze tak powszechne jak ma to miejsce na lektoratach z języka obcego. E-kursy z PNJO funkcjonują w podobny sposób jak kurs językowy on-line dostępny w Internecie. Wartym podkreślenia jest fakt, że w odróżnieniu od kursów językowych on-line, o skuteczności akademickiego praktycznego e-kursu będzie decydowało na ile jego zawartość merytoryczna jest spójna z programem nauczania oraz zagadnieniami egzaminacyjnymi obowiązującymi na różnych kierunkach studiów neofilologicznych. Niewątpliwą zaletą e-kursów PNJO jest możliwość dostosowania materiału zajęć do indywidualnych potrzeb studenta, który może pominąć pewne zagadnienia gramatyczne czy leksykalne po to, aby poświęcić więcej czasu tematom dla niego trudniejszym. W ramach PNJO wykładowcy wykorzystują narzędzie komunikacji synchronicznej takiej jak chat. Z rozmów z wykładowcami prowadzącymi zajęcia z konwersacji wynika, że chat jest bardzo wygodną formą komunikacji, szczególnie, gdy grupa studentów jest anonimowa i z większą swobodą może poruszać różne kontrowersyjne tematy. Anonimowość jest zapewniona poprzez pseudonimy używane przez uczestników. Zastosowanie tego narzędzia synchronicznego ma również pozytywny wpływ na pracę grupową. Bardziej problematyczną kwestią jest przygotowanie e-wykładów z zakresu literatury. Z rozmów z wykładowcami zaangażowanymi w prowadzenie e-kursów z literatury brytyjskiej wynika, że bez studenta uprzedniej znajomości tekstu literackiego zarówno tradycyjny wykład jak i e-wykład nie będzie efektywny. Istotą wykładów w konwencji e-learning jest wydobywanie głównych myśli zawartych w tekstach naukowych i literackich. Te pierwsze charakteryzują się dużym nasyceniem terminologii fachowej, a drugie specyficznym stylem. Oryginalne teksty podobnie jak tradycyjnie prowadzony 90 minutowy wykład w sali bez użycia

multimedialnej prezentacji mogą być trudne w odbiorze. E-wykład z założenia jest krótszy (maksymalnie 50 minut) i skupia się tylko na najważniejszych kwestiach związanych z tematem. Student musi wykazać się pewnym stopniem autonomii, żeby samodzielnie doczytywać i kontaktować się z prowadzącym kurs, chociażby kontakt ten miałby się odbyć tylko w środowisku wirtualnym.

Warto zaznaczyć, że platforma e-learning może być wykorzystywana przez wykładowców nie tylko do udostępniania nagranych wykładów studentom studiów niestacjonarnym i podyplomowych. Mogą tu znaleźć się również dodatkowe materiały wzbogacające zajęcia na studiach dziennych takie jak zadania i ćwiczenia rozbudowujące tradycyjny program zajęć o nowe zagadnienia. Z mojego wywiadu z e-wykładowcami wynika, że stosują oni e-learning nie tylko do zamieszczania materiałów statycznych takich jak Power Point czy Word, ale również nagrań audiowizualnych np. wywiadów z nieprzeciętnie uzdolnionymi uczniami czy sławnymi językoznawcami. Na niektórych platformach znajdują się nawet materiały instruktażowe z dydaktyki nauczania języka obcego dotyczące takich zagadnień jak efektywne zarządzanie klasą, wspieranie ucznia uzdolnionego czy różne techniki nauczania gramatyki lub słownictwa. Forma tych materiałów audiowizualnych przypomina krótkie filmy, które nauczyciel może również znaleźć na stronie internetowej www.teachertv.com, aczkolwiek te znajdujące się na platformie e-learning odnoszą się do polskiej rzeczywistości edukacyjnej, z którą będą mieli styczność w przyszłości absolwenci kierunku neofilologicznego.

Efektywność nauczania na studiach neofilologicznych będzie w dużej mierze zależała od narzędzi, które wprowadzi uczelnia. Istnieją produkty służące transmisji obrazu i dźwięku, które są połączeniem tradycyjnych rozwiązań z nowoczesnością. Przykładem może być wideokonferencja, która świetnie sprawdza się w praktycznych zajęciach nauczania fonetyki języka obcego. Jak zauważa jednak Lewandowski (2007) takie wirtualne zajęcia są kosztowne i wiążą się wciąż z małą prędkością danych i odbioru. Dlatego alternatywą jest aplikowanie systemów LMS (ang. learning management system) czy LCMS (ang. learning content management system), które są najpowszechniejszymi systemami wykorzystywanymi do e-learning.

3. Omówienie pilotażowego badania

3.1. Badanie – cel, pytania, hipoteza, uczestnicy

Podstawowym celem pilotażowego badania było pokazanie, jakie są efekty prowadzenia wykładu z dydaktyki nauczania języka obcego w systemie e-learning. Badanie pilotażowe zostało przeprowadzone na stosunkowo małej grupie studentów. W roku akademickim 2010/2011 wprowadzenie dobrowolnych wykładów z dydaktyki w systemie e-learning było nowością na uczelni. Autorka planuje przeprowadzić badanie na większą skalę w kolejnych latach, gdy zaufanie do technologii wśród studentów wzrośnie i większa ilość studentów zdecyduje się

na tego typu zajęcia. W badaniu postanowiono udzielić odpowiedzi na następujące szczegółowe pytania badawcze:

- 1) Czy wyniki testu zaliczeniowego z wykładu z dydaktyki nauczania języka obcego będą porównywalne pomiędzy dwoma grupami studentów tzn. korzystających tylko z tradycyjnych wykładów w sali wykładowej oraz tych uczonych tylko za pomocą platformy e-learning?
- 2) W jaki sposób można wytłumaczyć podobieństwa lub różnice pomiędzy wynikami nauczania osiągniętymi przez dwie grupy?

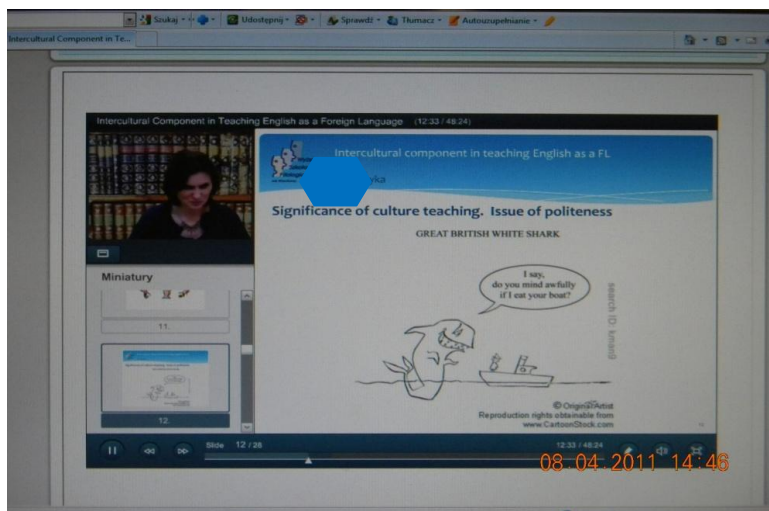
Autorka badania, która prowadziła po raz pierwszy cykl e-wykładów i której postawa w dużej mierze była nacechowana sceptycyzmem do technologii postawiła hipotezę, że tradycyjne zajęcia z dydaktyki będą znacznie bardziej efektywne od innowacyjnych zajęć na platformie e-learning.

W celu pokazania efektywności e-learning odniesiono się do wyników uzyskanych przez studentów studiujących w systemie niestacjonarnym na ostatnim roku studiów magisterskich na jednej z wrocławskich niepublicznych uczelni wyższych na kierunku filologia angielska. Z wywiadu z uczestnikami badania wynika, że duża część studentów reprezentuje grupę nauczycieli, którzy kształcą się kontynuując studia na specjalizacji nauczycielskiej. W grupie tej znajdują się osoby, które przerwały studia na etapie ukończonych studiów licencjackich lub które są absolwentami innych filologii, ale ze względu na popyt na rynku na anglistów zostały zmuszone do przekwalifikowania się. Wśród studentów jest kilka młodych mam, które wybierały chętniej zajęcia w systemie e-learning. Wszyscy uczestnicy badania reprezentowali grupę bardzo zróżnicowaną wiekowo (od 22 lat do ponad 40 lat). Z wywiadu ze studentami wynika że, te osoby które zdecydowały się na wykłady na platformie e-learning argumentowały swój wybór w dwojaki sposób. Głównym powodem były względy finansowe i uczestniczenie w mniejszej ilości zjazdów. Uczestnicy badania pochodzili przede wszystkim z różnych miejscowości na terenie Dolnego Śląska, ale byli wśród nich również osoby z odległych części Polski. Innym powodem wskazywanym przez przyszłe mamy lub młodych rodziców były względy rodzinne. Elastyczność e-learningu daje szansę takim osobom na studiowanie i dostosowanie swojego tempa i czasu nauki do okoliczności. Studenci uczestniczący w obowiązkowym wykładzie z dydaktyki języka obcego na specjalizacji nauczycielskiej mieli wybór pomiędzy tradycyjnymi zajęciami w sali wykładowej oraz tymi odbywającymi się na platformie e-learning. Zdecydowana większość studentów wybrała pierwszą opcję zajęć, które odbywały się wieczorem po całym dniu innych zajęć dydaktycznych. Można to tłumaczyć obawą przed korzystaniem z nowej innowacyjnej formy nauczania. Wielu studentów argumentowało jednak swój wybór nie obawą, ale koniecznością przyjazdu i uczestnictwa w innych wykładach odbywających się w tym samym dniu, w którym był wykład z dydaktyki.

3.2. Metodologia badania

Mówiąc o efektywności jakiegokolwiek zjawiska należałoby wziąć pod uwagę czynniki, od których może ona zależeć. Gram (1999) w swoich badaniach na temat efektywności e-szkoly dla celów nauczania języków obcych zidentyfikował cztery takie czynniki: prezentacja informacji, informacja dla pobierającego naukę, ocenianie oraz ćwiczenia połączone z udzielaniem odpowiedzi. W niniejszym badaniu skupiam się tylko na wynikach uzyskanych przez studentów na teście końcowym z dydaktyki nauczania języka obcego, który ma stanowić wyznacznik efektywności e-learningu. Niewątpliwie porównanie dwóch form nauczania jest bardzo dyskusyjne. Po pierwsze, prezentacja informacji, o której wspomina Gram jest zbliżona, ale nie jest identyczna w dwóch omawianych sytuacjach. Autorka kursu korzystała z tej samej prezentacji zarówno podczas tradycyjnego wykładu jak i e-zajęć. Nie można natomiast zapominać, że e-wykład jest krótszy od tradycyjnego, przez co pewne treści mogą nie zostać wyraźnie zaakcentowane. Poza tym podczas e-zajęć utrudniona jest komunikacja niewerbalna, brakuje negocjacji znaczenia pewnych zjawisk czy terminów, oraz używania strategii komunikacyjnych w dyskursie klasowym. Te wszystkie czynniki mogą wpłynąć na uboższą treść e-wykładu, a tym samym gorszy odbiór przekazywanych treści. Autorka badania starała się zatem od początku prowadzenia pilotażowego badania kontrolować zmienną związaną z prezentacją informacji pod kątem wszystkich czynników omówionych powyżej. Nawet anegdoty, które urozmaicają zajęcia pojawiały się zarówno na tradycyjnym jak i wirtualnym wykładzie. Wykład z dydaktyki był udostępniany tylko studentom, którzy wybrali opcję uczestnictwa w zajęciach na platformie e-learning. Dostęp do poszczególnych zajęć był jednak ograniczony w czasie. Studenci mieli około miesiąc na zalogowanie się i skorzystanie z wykładów przeznaczonych na ten okres. Powszechną praktyką było drukowanie materiałów ze slajdów i nanoszenie na wydrukach dodatkowych informacji, które pojawiały się podczas wirtualnego wykładu. Zdalny tutor miał podgląd do informacji na temat częstotliwości logowania się przez studenta w systemie oraz długości oglądania danego e-wykładu. Ilość wykładów dla studentów uczestniczących w zajęciach na platformie e-learning oraz w tradycyjnych wykładach była porównywalna. E-zajęcia odbywały się wyłącznie w systemie niesynchronicznym. Uczelnia, na której przeprowadzono pilotażowe badanie praktykuje dwie formy nagrywania e-zajęć. Pierwsza z nich jest bardziej dynamiczna. Wykładowca stoi przy pulpicie i korzysta z własnych notatek wspierając się od czasu do czasu slajdami. Drugą formą preferowaną przez większość wykładowców jest bardziej statyczna. Wykładowca siedzi przy biurku i wygłasza wykład w oparciu o główne punkty ze slajdów pojawiające się na prompterze. Student ma podgląd zarówno na slajdy z prezentacji Power Point jak i sylwetkę wykładowcy na tle wystylizowanej starodawnej biblioteki. Podczas wykładu z dydaktyki zastosowano drugą formę na-

grywania materiału dydaktycznego. Poniżej na rysunku 1 przedstawiono przykładowy zrzut ekranowy z prezentacji multimedialnej.

Rysunek 1: Zrzut ekranowy z prezentacji „Interkulturowy komponent w nauczaniu angielskiego jako języka obcego”.

Badanie zostało przeprowadzone w lutym 2011 roku i uczestniczyły w nim dwie grupy studentów magisterskich studiów niestacjonarnych: grupa eksperymentalna, której uczestnicy korzystali przez jeden semestr z zajęć na platformie e-learning (23 osoby) oraz grupa kontrolna (23 osoby), w której studenci przez ten sam okres uczestniczyli w tradycyjnych zajęciach. Ogólna liczba osób zapisanych na tradycyjne zajęcia z dydaktyki była znacznie wyższa. Jednak ze względu na komfort zdawania testu zaliczeniowego oraz cel badania została ona podczas testu podzielona na dwie grupy mniejsze, z których jedna została potraktowana jako grupa kontrolna. Test zaliczeniowy, za pomocą którego postanowiono sprawdzić wiedzę studentów w dwóch grupach składał się z dwudziestu dwóch pytań wielokrotnego wyboru. Obejmował on zagadnienia związane z dydaktyką nauczania języka obcego, a w szczególności dotyczył zagadnień i zjawisk, na których skupiają się glottodydaktycy w ostatnich latach. Platforma Moodle, z której skorzystała uczelnia spełnia wymogi łatwego w obsłudze i dobrego e-learningu, również jeśli chodzi o kwestie testowania. Pytania testowe dla e-studentów są automatycznie mieszane, a czas na wykonanie poszczególnych zadań lub całego testu jest zazwyczaj administrowany. Po zakończeniu testu system automatycznie sprawdza odpowiedzi podane przez studenta i dostarcza informacji zwrotnej na temat ich poprawności oraz całkowitego czasu przeznaczanego na wykonanie testu.

3.3. Wnioski z pilotażowego badania

Dane uzyskane z testów, chociaż dotyczą grupy niereprezentatywnej, pozwalają zauważyć rozbieżność w wynikach osiąganych przez studentów w dwóch grupach (vide Tabela 1 i Tabela 2). Średnia punktacja dla grupy eksperymentalnej wyniosła 17,6 pkt. podczas gdy w grupie kontrolnej średni wynik z testu wyniósł 13,52 pkt. Widoczne różnice są zauważalne w dominantach dla dwóch grup: w pierwszej jest to 17 pkt., a w drugiej zaledwie 14 pkt. W pierwszej grupie zaobserwowano 100% zdawalność, natomiast w drugiej grupie trzem studentom nie udało się zaliczyć testu. Otrzymane wyniki nie pozwoliły potwierdzić hipotezy stawianej przez autorkę badania, gdyż efektywność e-learning okazała się lepsza niż tradycyjnych wykładów. Należy jednak wziąć pod uwagę pewne zmienne, które ze względu na brak dostatecznej kontroli mogły zakłócić wynik badania. Jedną z nich jest czas przeznaczony na wykonanie testu. W przypadku tradycyjnego testu wszyscy jego uczestnicy mieli ściśle określony i nieprzekraczalny czas na zaznaczenie odpowiedzi (40 minut). Jednak w przypadku studentów zdających zdalnie test 40 minutowy czas został w dwóch przypadkach przekroczony (student nr 12 i 14). Z powodu braku ustawień funkcji monitorowania system nie odrzucał odpowiedzi udzielonych przez studentów poza określonym czasem. Z zapisu wygenerowanego z platformy Moodle (vide Tabela 1) wynika, że średni czas wykonania testu wyniósł 23 minuty. Wydaje się więc, że 40 minutowy czas przydzielony studentom zdalnie zdającym test był zbyt długi, co mogło rzutować na zdecydowanie lepsze wyniki końcowe z testu osiągnięte w tej grupie.

Imię	Rozpoczęto	Zakończono	Czas wykonania	Ocena/22
1. Estera	7 luty 2011, 19:09	7 luty 2011, 19:32	23 min. 22 sek.	13
2. Agnieszka	7 luty 2011, 18:28	7 luty 2011, 18:51	22 min. 20 sek.	18
3. Aleksandra	7 luty 2011, 19:01	7 luty 2011, 19:36	34 min. 45 sek.	17
4. Magdalena	7 luty 2011, 18:38	7 luty 2011, 18:48	9 min. 28 sek.	20
5. Emilia	7 luty 2011, 18:01	7 luty 2011, 18:18	17 min. 20 sek.	18
6. Roksana	7 luty 2011, 18:59	7 luty 2011, 19:31	31 min. 38 sek.	15
7. Katarzyna	7 luty 2011, 18:18	7 luty 2011, 18:37	19 min. 1 sek.	18
8. Anita	7 luty 2011, 19:24	7 luty 2011, 19:59	34 min. 59 sek.	20
9. Agnieszka	7 luty 2011, 19:12	7 luty 2011, 19:35	22 min. 56 sek.	14
10. Marlena	7 luty 2011, 19:11	7 luty 2011, 19:39	28 min. 27 sek.	18
11. Anna	7 luty 2011, 18:07	7 luty 2011, 18:19	11 min. 53 sek.	17
12. Aleksandra	7 luty 2011, 19:09	7 luty 2011, 19:59	50 min. 15 sek.	19
13. Anna	7 luty 2011, 19:15	7 luty 2011, 19:52	37 min. 3 sek.	18
14. Kamila	7 luty 2011, 19:09	7 luty 2011, 20:00	50 min. 37 sek.	19
15. Tomasz	7 luty 2011, 18:41	7 luty 2011, 19:11	29 min. 35 sek.	17
16. Pamela	7 luty 2011, 18:18	7 luty 2011, 18:55	36 min. 45 sek.	18
17. Marzena	7 luty 2011, 18:14	7 luty 2011, 18:26	11 min. 43 sek.	22
18. Urszula	7 luty 2011, 18:01	7 luty 2011, 18:29	27 min. 33 sek.	16

E-learning akademicki jako wyzwanie na studiach neofilologicznych

19. Monika	7 luty 2011, 18:11	7 luty 2011, 18:37	26 min. 12 sek.	21
20. Barbara	7 luty 2011, 18:00	7 luty 2011, 18:24	23 min. 48 sek.	17
21. Agnieszka	7 luty 2011, 18:28	7 luty 2011, 18:35	7 min. 22 sek.	17
22. Iwona	7 luty 2011, 18:32	7 luty 2011, 18:54	22 min. 21 sek.	17
23. Anna	7 luty 2011, 18:15	7 luty 2011, 18:39	24 min. 4 sek.	17

Tabela 1: Zapis wygenerowany z platformy Moodle z wynikami testu.

Imię	Czas wykonania	Ocena/22
1. Natalia	40 min.	16
2. Anna	40 min.	17
3. Aneta	40 min.	13
4. Żaneta I	40 min.	17
5. Joanna	40 min.	14
6. Karolina	40 min.	15
7. Katarzyna I	40 min.	18
8. Ewelina I	40 min.	9
9. Ewelina II	40 min.	14
10. Żaneta II	40 min.	4
11. Maciej	40 min.	12
12. Katarzyna	40 min.	15
13. Celina	40 min.	14
14. Patrycja	40 min.	15
15. Ewelina III	40 min.	10
16. Maria	40 min.	14
17. Agata	40 min.	14
18. Iwona	40 min.	13
19. KatarzynaII	40 min.	10
20. Szymon	40 min.	15
21. Tomasz I	40 min.	13
22. Tomasz II	40 min.	19
23. Estera	40 min.	10

Tabela 2: Wyniki z testu przeprowadzonego w tradycyjny sposób.

4. Podsumowanie

Zdalne przeprowadzanie testów jest kwestią bardzo kontrowersyjną. W środowisku akademickim jest tyle samo zwolenników tej formy testowania jak i przeciwników. Ze względu na obiektywność wyników w systemie e-learning preferuje się przeprowadzanie egzaminów i zaliczeń w tradycyjnej formie. Należy jednak zauważyć, że tradycyjna forma testowania może również wiązać się z pewnym ryzy-

kiem takim jak błąd ludzki przy sprawdzaniu testów. Ponieważ grupa, na której przeprowadzono pilotażowe badanie nie była reprezentatywna należałoby przeprowadzić je ponownie na dużej populacji niwelując błąd jakim było przeznaczenie tego samego czasu na wykonanie testu w dwóch grupach badanych.

Na podstawie zebranego materiału trudno jest generalizować wnioski wyciągnięte z pilotażowego badania na temat większej efektywności e-learningu w porównaniu do tradycyjnego nauczania. Warto jednak podkreślić, że e-learning pozwala na wzbogacenie i urozmaicenie tradycyjnych zajęć oraz kształcenie się osób, które ze względów finansowych, zawodowych czy rodzinnych nigdy nie mogłyby studiować. Wydaje się, że nie należy systemu e-learning traktować jako podejścia alternatywnego do obecnie stosowanych, ale jako narzędzie, które może usprawnić i ułatwić pracę wykładowcom i studentom. Najważniejsze jest, aby nie nowoczesna technologia była podstawowym podmiotem w procesie kształcenia, ale studenci którzy z niej korzystają.

BIBLIOGRAFIA

- Allen, E., Seaman, J. „Class Differences: Online Education in the United States, 2010” [Raport na temat edukacji online w Stanach Zjednoczonych za rok 2010]. Babson Survey Research Group. Artykuł dostępny online http://sloanconsortium.org/publications/survey/class_differences.
- Cichoń, M. 2008. „Wykorzystanie źródeł internetowych w rozwijaniu samoświadomości i samooceny uczniów (na przykładzie materiałów audiowizualnych telewizji frankofońskiej TV5)”. *Autonomia w nauce języka obcego – co osiągnęliśmy i dokąd zmierzamy*. red. Pawlak, M. Kalisz: Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM w Kaliszu: 345-353.
- Eisenhardt, M. 2006. „Powszechność i zakres wykorzystania e-nauczania w szkolnictwie wyższym województwa śląskiego”. Artykuł dostępny online http://www.e-edukacja.net/trzecia/_referaty/17_e-edukacja.pdf
- Frankiewicz, I. 2007. „Elearning na lektoratach – dlaczego tak?! Nowa inicjatywa w studium języków obcych Politechniki Wrocławskiej”. *Prace naukowe Studium Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej* 39. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej: 39-50.
- Gajek, E. 2003. „Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej w kontekście kształcenia nauczycieli języków obcych”. *Języki Obce w Szkole* nr 6/2003: 117-129.
- Gajek, E. 2008. *Edukacja językowa w społeczeństwie informacyjnym*. Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego.
- Gorosch, M. 1967. „Teaching by telephone – An experiment in language teaching”. *International Review of Applied Linguistics*, tom 5: 123-139.
- Gram, T. 1999. „A survey of new media development and delivery software for internet-based learning”. Raport przygotowany dla Industry Canada. *Science promotion and academic affairs branch*.

- Jedynak, M. 2011. „Czy e-learning może zastąpić nauczyciela? – opinie wykładowców na temat funkcjonowania e-learningu akademickiego w polskiej przestrzeni edukacyjnej”, referat wygłoszony na VI Międzynarodowej Konferencji Edukacyjnej w Ustroniu pt. „Kompetencja językowa – drogi, cele, aspekty”.
- Konsek, K. 2008. „Możliwości, jakie stwarza e-learning w rozwijaniu postawy autonomicznej oraz kompetencji niezbędnych w społeczeństwie informacyjnym u studentów kierunków neofilologicznych”. *Autonomia w nauce języka obcego – co osiągnęliśmy i dokąd zmierzamy*. red. Pawlak, M. Kalisz: Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM w Kaliszu: 315-324.
- Lewandowski, W. 2007. „Wirtualne wykłady”. (<http://e-grabowiec.eu/>, DW: 11.04.2011).
- Miodek, J. 2007. „Rzeczywistość elektroniczna a język nasz powszedni”. *Prace naukowe Studium Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej* 39. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej: 249-253.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz. U. z 1994 r., nr 24 poz. 83 (<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WDU19940240083>, DW: 11.04.2011).
- Ustawa a dnia 27 lipca 2005 roku – „Prawo o Szkolnictwie Wyższym”, (<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WDU19971330883>, DW: 11.04.2011).

www.norte.pl